„We wubědźowanju hódnotow. Serbska rěč, kultura a identita po puću do 21. lětstotka". Wědomostna konferenca k 50. róčnicy sorabistiskeho slědźerskeho instituta w Budyšinje

Założenje serbskeho slědźerskeho instituta k 1. meji 1951 bě składnosć za wuhotowanje mjezynarodneje a interdisciplinarneje konferency. Wot 3. do 5. meje 2001 zetkachu so w Budyšinje wědomostnicy najwšelakorišich towaršnowědnych disciplinow z Němskeje, z europskeho a zamórskeho wukraja, kotrychž zwjazuje zhromadny slědźerski předmjet – zajim za Łužiskich Serbow.

Štwórtk, dnja 3. meje, wotewri so konferenca ze swjatočnosću w žurli Budyskeho krajnoradneho zarjada. Sakski minister za wědomosć a wumělstwo, Hans Joachim Meyer, podšmórny w swojej narěči jónkrótnosć serbskeho slědźenišća. Jemu přizamknychu so jako dalši rěčnicy statny sekretar w Ministerstwje za wědomosć, slědźenje a kulturu Braniborskeje Christoph Helm, předsyda Domowiny Jan Nuk, Budyski krajny rada Horst Gallert a Budyski wyši měšćanosta Christian Schramm. Direktor Serbskeho instituta Dietrich Šołta hódnoćeše po tym w swojich zawodnych přemyslowanjach założenje slědźerskeje institucije před 50 lětami jako historiske wudobyće za serbsku kulturu a wědomosć. Mjeztym je so Institut na mjezynarodnje připóznatu slědźernju z trajnymi wukonami na polu serbskeho rěčespyta, stawiznow, kultury a ludowědy wuwił. Zakładne slědźenja we wšěch disciplinach su byli a wostanu wuměnjenje za narodnu identitu. Při tym rěčnik wuzběhny, zo dyrbi institucija tež w přichodźe wědomostnym a praktiskim žadanjam wotpowědować. Po tym pokaza Hartmut Zwahr (Lipsk) w swjedźenskim přednošku, zo je spomóžne přez wužiwanje komparatistiskich metodow stawizniske wuwiće Serbow z druhimi narodnymi mjeńšinami přirunować. Nimo paralelow k dalšim narodnym minoritam we wuchodnej a zapadnej Europje hodźa so tak tež wosebitosće Serbow wuzběhnyć.

Prěni dźeń konferency přizamkny so knižna premjera w Smolerjec kniharni. Roland Marti (Saarbrücken) a Pětš Janaš (Choćebuz) předstajištaj prěni zwjazk wot njeju wudatych spisow Mata Kosyka. Jako dalši kulturny wjeršk poskići so wobdźělnikam na druhim dnju składnosć, sej delnjoserbsku inscenaciju dźiwadłoweje hry „Maryša" bratrow Mrštíkow w Němsko-Serbskim ludowym dźiwadle wobhladać.

Wulkeje ličby přizjewjenych referatow dla bě trjeba konferencu pjatk a sobotu w Serbskim domje paralelnje w tŕoch sekcijach přewjesć.

Prěnja sekcija konferency wěnowaše so stawizniskim a powšitkownym problemam. Přednoški z kulturnostawizniskim pozadkom tematizowachu w prěnim rjedźe hranične położenje Serbow mjez němskej a słowjanskej kulturu. Stawiznar Karlheinz Blaschke (Drježdźany) wuzběhny historiski wukon serbskeho ludu w přechodnym pasmje srjedźneje a wuchodosrjedźneje Europy. Referent pokaza na to, zo su so němske, wosebje braniborske a sakske stawizny wjelestronsce wot serbskeje (słowjanskeje) kultury wobwliwowali. – W dalšich přednoškach předstaji so wuznam słowjanskeje wzajomnosće za Serbow. Serbsko-pólske kontakty w 20. lětstotku z ćežišćom po 1945 rozjimowaše Małgorzata Mieczkowska (Szczecin). Sorabistiske studije w słowjanskim wukraju kaž tež alternatiwne kubłanske możnosće za Serbow, předewšěm w Pólskej a Češkej, su w 20. lětstotku słowjansku identitu Serbow skrućili. Ale tež we wuchodnej Europje, w Ruskej abo Ukrainje, namaka mały słowjanski narod w Němskej wulki zajim. – Historikar Aleksej Pronevič (Char'kov) pokaza, zo je so we wobłuku ruskeje a ukrainskeje slawistiki wot započatka sem tež wo Serbach slědźiło. Profesionelna sorabistika wuwi so wokoło 1840 a docpě mjez 1880 a 1917 swój prěni wjeršk. W časowej

dobje mjez 1917 a 1956 slědowaše w Sowjetskim zwjazku přez stalinistiski system wuwołana powšitkowna stagnacija wědomosće, štož so też na slawistiku (sorabistiku) wuskutkowa. Kónc połstatych lět pak kooperacija mjez sowjetskimi a serbskimi institucijemi resp. wědomostnikami zaso widźomnje přiběraše. Tute kontakty přetrachu też towaršnostne změny po 1989. Centry sorabistiki we wuchodnej Europje tworja tuchwilu uniwersity w Lwowje, Moskwje a Charkowje. – Svitlana Adamenko (Lwow) předstaji po tym wobšěrne sorabistiske slědźenja w zapadoukrainskim Lwowje. Podobnje kaž w dalšich uniwersitach w Ukrainje a Ruskej namakachu sorabistiske slědźenja tu mjez 1840 a 1914 prěni wjeršk. W mjezywójnskej fazy běchu kontakty poćežowane. Hakle w 50tych lětach 20. lětstotka dóńdźe k wozrodźenju sorabistiki. Nowu intensitu dósta kooperacija we 80tych lětach, mjez druhim wuhotuja so wot lěta 1986 sem prawidłownje mjezynarodne sorabistiske konferency. Wo sorabistiskim slědźenju we Lwowje swědča disertacije k sorabistiskim temam, wysokošulski zběrnik wo Serbach, přehlady wo serbskej literaturje kaž też hornjoserbsko-ruski a hornjoserbsko-ukrainski słownik. – Slawist Sergio Bonazza (Verona) wopisowaše porno tomu snadniše znajomosće wo Serbach w zapadoeuropskim swěće. Wosebje hač do 1990 bě tam, też hladajo na zymnu wójnu, wo Serbach jenož mało znate. W poslednich lětach pak je sorabistika tu na wuznamje přiběrała, štož zwisuje z rosćacym zajimom za narodne mjeńšiny w cyłej Europje.

Dalše ćežišćo prěnjeje sekcije tworjachu literarnowědomostne temy. Slawistaj Walter Koschmal a Christian Prunitsch (wobaj Regensburg) analyzowaštaj wšelake twórby nowšeje serbskeje literatury před pozadkom towaršnostneho wuwića. Europska literatura přitomnosće so po jeju měnjenju hižo jako narodna njedeklaruje. Tute wuwiće začuwaja pak małe narody jako strach, štož dowjedźe k wosebitym reakcijam w jich literaturach. Koschmal přiwobroći so tajkej wosebitości w serbskej literaturje – „lyriskemu minimalizmej" w basnjach Marje Krawcec. Awtorka pyta po měnjenju Koschmala za móžnosćemi awtentiskeje serbskeje literatury. K tomu słuša też, zo pisa jenož serbsce a zo so z tym němskemu recipientej njewotewri. Prunitsch přepytowaše po tym to „serbske" w powědančku Angele Stachoweje „Dótknjenje". – Christiana Piniekowa (Oelzschau) předstaji rozdźělne literarnowědomostne widy w sorabistice. Hladajo na wšelake perspektiwy wědomostnika-wobkedźbowarja wona pokaza, kak so hornjo- a delnjoserbska literatura zarjaduje a interpretuje.

Slědowace přednoški pokazowachu wuznam serbšćiny za komparatistiske slědźenja we wobłuku literarneje wědomosće a rěčespyta. Literarny wědomostnik Antonín Měšťan (Praha/Freiburg) rozprawješe wo zajimje za serbsku literaturu pod aspektom přirunowanja z dalšimi słowjanskimi literaturami. Wón pledčrowaše za sylniše spěchowanje tajkich slědźenjow, zo bychu so zhromadne tradicije, ale też rozdźěle mjez susodnymi literaturami w srjedźnej a wuchodosrjedźnej Europje wudobyli. Při tym hodźa so z pomocu serbskeje literatury samo wosebite dopóznaća docpěć, dokelž je wona zasydlena w přechodnym pasmje mjez němskej a słowjanskej literaturu. – Tajkeho komparatistiskeho zhładowanja posłužowaše so hižo Ol'ga Titarenko (Lwow). Wona analyzowaše poetiski stil (na př. wužiwanje wosebitych symbolow) serbskorěčnych awtorkow w přirunowanju z dalšimi słowjanskimi literaturami. – Helmut Schaller (Marburg) pokaza na wuznam serbšćiny za přirunowacy słowjanski rěčespyt. Serbšćina je přez swoju historisko-geografisku situaciju wšelake rěčne archaizmy wobchowała. Tohodla hraje wona ważnu rólu při rekonstrukciji wotemrětych słowjanskich rěčow w srjedźnej a sewjernej Němskej. – Też dalšej rěčnikaj wustupištaj z rěčnohistoriskimaj temomaj. Teresa Śliwa (Waršawa) přepytowaše w swojim přednošku wuwiće serbskeje spisowneje rěče w 19. a

započatk 20. lětstotka na přikładźe „Časopisa Maćicy Serbskeje". Při tym wotkry změny w syntaksy a we wužiwanych słownych konstrukcijach. – Ronald Lötzsch (Berlin) předstaji sćěhi kontaktow serbšćiny ze susodnymi rěčemi. Wosebje dominowaca němska rěčna wokolina pospěšuje připodobnjenje serbšćiny na němčinu, štož so w gramatiskim systemje runje tak kaž w słowoskładźe wotbłyšćuje. – Roland Marti (Saarbrücken) wopisowaše w swojim přinošku wuwiće serbskeje kultury w zańdźenosći a přitomnosći. Při tym wuzběhny, zo je so serbska kultura hižo přeco wot susodnych ludow wobwliwowała. W přitomnosći pak wón při tym rosćacy strach widźi, dokelž je w poslednich lětdźesatkach njeserbska (němska) kulturna wokolina wosebje sylnje přiběrała. Mjeztym zo tworješe serbska kultura w 19. lětstotku kruty cyłk, hrozy dźensa jeje rozpad. Je to tendenca, kotraž so po měnjenju Martija tuchwilu přez globalizaciju hišće pospěšuje. Tohodla dyrbi so za alternatiwnymi móžnosćemi pytać, serbsku kulturu w modernym swěće zakótwić. – Sorabistiske konferency su w zašłosći husto k přemyslowanjam wo nowych slědźerskich projektach dowjedli. Też tón raz tomu tak bě. Rafał Leszczyński (Łódź) a Franc Šěn (Budyšin) naspomništaj trěbnosć aktualneje encyklopedije wo Serbach. W nadźěłanju tajkeho leksikona widźitaj móžny interdisciplinarny nadawk přichodneje sorabistiki.

Přednoški **druheje sekcije** z titulom „Rěč w přeměnjenju" zahaji Ernst Eichler (Lipsk). Wón poršča wo staroserbskim rěčnym teritoriju na zapadnej periferiji słowjanskich rěčow z perspektiwy onomastiki a mjenowaše šěsć kriterijow za jeho kulturnohistoriske a zdobom interdisciplinarne wopisowanje. – Sergej Skorwid (Moskwa) referowaše wo městnje serbšćiny w srjedźoeuropskim rěčnym zwjazku a zastupowaše na zakładźe wubranych morfologiskich a syntaktiskich zjawow tezu, zo je serbšćina skerje centralna rěč, hačrunjež so wona w slawistice tradicionalnje jako periferiska wobhladuje. Tuta ideja wo srjedźoeuropskim rěčnym zwjazku, podobnym na balkanski, njeje w slawistice nowa. – Karlheinz Hengst (Zwickau) zaběraše so we wobłuku swojeho referata z titulom „Za čo ma so němska rěč serbskej dźakować?" z rěčnym kontaktom. Wón bě na zakładźe mjenowědneho materiala přepytował wliwy serbšćiny na němčinu. Němsku rěč mjenowaše přednošowar w tutym zwisku „kulturny archiw" serbšćiny.

Złožujo so na Serbski rěčny atlas referowaše Hanna Popowska-Taborska (Waršawa) wo hornjoserbskej leksice a jeje poměrje k delnjoserbskej kaž tež k pólskej a češkej. – Tež Gerald Stone (Oxford) poćahowaše so w swojim referaće na Serbski rěčny atlas, kotryž hódnoćeše jako „fundamentalny dokument europskich stawiznow". Wón pokaza, zo móža atlasowe karty, kotrež předstajeja wobraz serbskich dialektow w 60tych lětach 20. lětstotka, zdobom służić jako baza přirunanja za historisku dialektologiju, a to nic jenož w padźe rěčnych pomnikow z dokładnje lokalizujomnym dialektom, ale tež při přepytowanju tekstow z wjacorymi awtorami (Biblija 1728) abo hdyž je awtor w běhu žiwjenja wjacore serbske dialekty zeznał. – Wulki wuznam dotal mało wobkedźbowaneho rukopisa je w dalšim přednošku hódnoćiła Sonja Wölkowa (Budyšin). Wona bě so z akribiju a skoro hižo detektiwistiskim zajimom zaběrała z Gregoriusowymi kěrlušowymi knižkami. Po měnjenju referentki měł so rukopis datować na lěto 1593 – wón by z tym był najstarši wobšěrniši hornjoserbski rěčny pomnik. Referentka zwěsći, zo njeběchu Gregoriusowe kěrluše izolowany wukon, kiž wosta bjez slědow, ale zo su so tute tekstowe wersije daledawali; wone jewja so we wšelakich ewangelskich a katolskich kěrlušowych zběrkach 17. lětstotka.

Slědowacej přednošowarjej zaběraštej so z delnjoserbšćinu. Karl Gutschmidt (Drježdźany) poršča k poměrej mjez parataksu a hypotaksu w Jakubicowym přełožku Noweho testamenta kaž tež w Krakowskim (Berlinskim) rukopisu. Wón konstatowaše we wo-

běmaj přełožkomaj hižo dosć derje wuwite syntaktiske struktury, na př. wužiwachu so jako pódlanske sady – podobnje kaž w Lutherowym originalu – najhusćišo relatiwne sady. – Helmut Faska (Komorow pola Rakec) hódnoćeše městno Fabriciusoweho přełožka Noweho Zakonja w procesu wuwića delnjoserbskeje spisowneje rěče. Bjezdwěla wulke zasłužby ma Fabricius jako přełožer, kiž je zdobom tworił zakład za nadregionalne norměrowanje delnjoserbskeje rěče. Z fundowanymi argumentami pak relatiwizowaše Faska dotalne posudźowanje Fabriciusa jako założerja delnjoserbskeje spisowneje rěče na zakładze Choćebuskeho dialekta.

Přednošk Ewy Siatkowskeje (Waršawa) wěnowaše so aktualnej problematice. Referentka rysowaše sociolinguistisku situaciju Serbow. Wona bě w tutym kontekśe přepytowała rólu internacionalizmow we wobłuku hornjoserbšćiny. Na zakładze materiala ze „Serbskich Nowin" konstatowaše referentka wulku ličbu z jendźelšćiny pochadźacych pożčonkow, štož rěka, zo móžemy w serbšćinje podobne wuwiće kaž w druhich europskich rěčach wobkedźbować. – Po tym předstaji Walter Wenzel (Lipsk) rozdźěle mjez hornjo- a delnjoserbšćinu we wobłuku wosobowych mjenow. Tutu analyzu bě mjenowědnik přewjedł, po tym zo bě po woběmaj Łužicomaj w dohromadźe 180 křćenskich, wěrowanskich a smjertnych registrach material hromadźił. Potwjerdźi so trěbnosć, so při přirunowanju słowjanskich rěčow nic jenož na apelatiwa wobmjezować, ale tež nomina propria do přepytowanjow zapřijeć. – Slědowaše referat Inge Bily (Lipsk) na temu „K wobdźěłanju staroserbskeho słowoskłada w městnostnych mjenach". W přednošku pokazowaše slawistka na wobšěrne a fundowane wukony zastupjerjow Lipsčanskeje mjenowědy a pokaza na to, zo faluja w tutym zwisku datowa banka kaž tež leksikografiske dźěła na tutym polu, kotrež bychu wobšěrne předdźěła do wjetšich cyłkow zleli. – Hinc Šewc (Poršicy) bě posledni referent pjatkowneho dźěła konferency. W swojim přednošku z titulom „Pochad hornjoserbskeho wokatiwa na *-'o*" zastupowaše slědźer hypotezu, zo měła so tuta forma, podobnje kaž w bołharšćinje, na N. sg. wotwodźenych maskulinow ze sufiksom *-ko* wróćo wjesć.

Sobotniši dźěl konferency zahaji Walter Breu (Konstanz), kotryž přednošowaše wo werbalnym aspekće w hornjoserbskej wobchadnej rěči, kiž so, mj. dr. kontaktoweje situacije z němčinu dla, wot aspektoweho systema spisowneje rěče rozeznawa. – W dalšim přednošku referowaše Hélène Brijnen (Groningen/Leiden) wo wosebitosćach werbalneho systema Slepjanskeje narěče 19. lětstotka na zakładze spisow Hansa Nepile. Syntetiski preteritum, kiž je w dźensnišej Slepjanskej narěči hižo njeznaty, njebě so tu hišće zhubił. Hodźa pak so hižo spočatki procesa wutłóčenja preterituma přez perfekt zwěsćić, nimo toho konkuruje w Nepilowych tekstach nadpadnje husto historiski prezens z preteritumom. Referentka z Nižozemskeje wupraji so za bórzomnu dokumentaciju wšeho materiala Slepjanskeho dialekta. – Jako přichodna předstaji Jadwiga Zieniukowa (Waršawa) na zakładze analyzy delnjoserbskeje awtobiografije Herberta Nowaka „Moje pocynki a njepocynki" podaća časa a mjenowaše za to tójšto přikładow. – Kaž prěni referent samsneho dnja, tak zaběraše so tohorunja Edward Wornar (Budyšin) z prašenjemi aspekta w hornjoserbšćinje. Wón přepytowaše w tutym zwisku relewancne pozicije imperfektiwneho aspekta a wupraji swoje dwěle na tym, zo je hornjoserbšćina hdy měła abo zo ma wona gramatiski werbalny aspekt w tradicionelnym zmysle. Interpretacija jako leksikaliska kategorija zda so po měnjenju Wornarja być adekwatniša. – Tilman Berger (Tübingen) bě přepytował formy zdwórliweje próstwy. Na zakładze štyrjoch rozmołwnikow (1841, 1925, 1937, 1999) nastaji tezu, zo so podobnje kaž w druhich słowjanskich rěčach zdwórliwostne formy z negaciju dale a bóle pozhubjuja. – Jako poslednja referentka wěnowaše so Elżbieta Wrocławska (Waršawa) t. mj. rěčne-

mu autostereotypej serbskeje inteligency, potajkim wobrazej, kotryž maja zastupjerjo serbskeje inteligency wo swojich maćerno- a cuzoréčnych kmanosćach.

Kulturnowědomostne prašenja dominowachu w **třećej sekciji**, kotraž je so po programje z „kulturnej wšelakorosću w zańdźenosći a přitomnosći" zaběrała. Elka Černokoževa (Budyšin) pokazowaše w swojich zawodnych přemyslowanjach wo „kulturnej wšelakorosći" na jara rozdźělne nahlady wo kulturje, kotraž rozumi so na př. jako wotzamknjeny cyłk abo tež jako dynamiski kompleks so překřižowacych zjawow. Pola Serbow by tuta diskusija rozdźěle wosrjedź serbskeje kultury, na př. po generacijach abo po splahach zapřijała. Runje tak by to woznamjenjało, serbsku kulturu w Němskej jako druhu kulturu akcentować a mjeńšinowu perspektiwu wotkrywać.

Prěni diskusijny blok pjatka zahaji Marija Jurić-Pahor (Triest/Ljubljana). Wona zwěsći, zo stej hybridita a měšenje přiznamjeni w diskusiji wo aktualnej towaršnosći. Wonej běštej přeco hižo wobstatkaj wšědneho dnja a jeho kulturnych praktikow, štož pak njeje so na wědomje brało a na čož so njeje dźiwało. Jurić-Pahor mjenowaše jako prototypy afroameriski spiritual abo blues a folkloru. – Přinošk Gabriele Kiliánoveje (Bratislava) bazowaše na empiriskich přepytowanjach při awstrisko-słowjenskej hranicy. W kolektiwnym pomjatku wobydlerjow regiona stej stabilita hranicy a heterogenita kónčiny z krutym wobstatkam. – Goro Kimura (Tokio) wěnowaše so wužiwanju serbšćiny w katolskej cyrkwi z wida réčnoideologiskeho slědźenja. Jeho teoretiski přistup tworješe teza, zo njedosaha z perspektiwy mjeńšinoweje réče jenož analyza towaršnostneje, politiskeje a ekonomiskeje situacije, skerje dyrbi so za idejemi a konceptami prašeć, kiž nałožowanje wěsteje réče determinuja. Wysoke hódnoćenje serbskeje réče w nabožnym kontekśće dowjedźe k připóznawanju a k akceptancy réče jako nabožna hódnota. Kritisce rozestaješe so Kimura z instrumentalizaciju réče.

Referaty druheho diskusijneho bloka zaběrachu so z mjeńšinowej tematiku. Ludwig Ela (Budyšin) přirunowaše europske mjeńšinowe towarstwa, kotrež deklaruja réč jako wuznamny kriterij swojeje identity. Programy tutych towarstwow pokazuja wjele zhromadneho, štož so mjez druhim we wohroženju réče a z tym tež w prócowanju wo rewitalizaciju réče zwuraznja, kotraž steji husto synonymnje za rewitalizaciju mjeńšiny. Programatika wonych mjeńšinowych towarstwow wobsahuje předewšěm šulskopolitiske žadanja. Mjenje resp. lědma namakaja so prócowanja wo kontakty z réčnikami wjetšiny a tohodla, tak Ela, njeporadźi so jim réčne žadanja fleksibelnje ze zajimami wjetšiny zwjazać. – Siegfried Tornow (Berlin) poda přehlad wo wuwiću burgenlandskich Chorwatow. – Cordula Ratajczakowa (Budyšin) skedźbni w swojim referaće na dotal mało tematizowany problem diferencow wosrjedź serbskeje kultury. Nałožowanje serbskeje maćerneje réče njezamóže jenož Němcow, ale tež „druhich" w swójskich rjadach wumjezować, štož referentka z přikładom z Miłoraza znazorni. Nutřkoserbski dialog, kiž by tute diferency spóznał a akceptował, so njemóže wuwiwać. W přitomnosći twori „Witaj"-projekt mjezypasmo, kotrež na serbsko-němsku dwuréčnosć orientuje a daloko rozšěrjeny paradigma polarizacije přełama.

Ćežišćo referatow třećeho diskusijneho bloka bě tema „Katolscy Serbja". Paulina Jaenecke (Berlin/Zürich) předstaji w přednošku wo wuznamje nabožiny za zdźerženje réče pola Serbow někotre sociolinguistiske wunoški swojeje disertacije. – Tomasz Kowalczyk (Lublin) analyzowaše konflikty mjez serbskim a němskim katolskim duchownstwom, kotrež njejsu hač do dźensnišeho hišće rozrisane. – Rudolf Kilank (Wotrow) rysowaše ważne wuwićowe etapy a wobsahowe akcenty konferency serbskich duchownych w 20. lětstotku.

Přednoški štwórteho a poslednjeho cyklusa, kotrež wěnowachu so hudźbnowědomostnje a semiotisce wusměrjenym prašenjam, wudospołnichu jako tematiske wobohaćenje dotalne, so na serbsku rěč orientowace přinoški sekcije „kulturna wšelakorosć". – Hudźbna wědomostnica Kathinka Rebling (Choćebuz/Berlin) přirunowaše skutkowanje a tworjenje komponistow Korle Awgusta Kocora a Georga Friedricha Händela. Přirunowanje z Händelom dowoli, Kocora z lokalneho wobluka wuzběhnyć. – Cathrin Alisch (Berlin) wobmjezowa so w swojim přednošku wo „Systemje znamjenjow serbskeho kwasa a semiotice jako metodźe kulturneje antropologije" na teoretiske a metodiske aspekty temy. – Přednoški tutoho dnja zakónčichu so z přinoškom Dietera Kramera (Frankfurt n. M.), w kotrymž předstaji wón swoje přemyslowanja wo wobchadźe z kulturnej wšelakorosću w přitomnosći. Kramer zwěsći, zo so husto wo dialogu kulturow rěči. Při tym pak so njewobkedźbuje, zo wjedźe so tutón dialog mjez konkretnymi indiwiduami, štož dawa jemu subjektiwny charakter. Dale zastupowaše wón tezu, zo je hižo do wutworjenja narodnych statow kulturna wšelakorosć knježiła. Wón podkładźe to z někotrymi přikładami kulturneho slědźenja, kaž z kulturnorumowym slědźenjom Franza Steinbacha z 20tych lět a z interetniskim slědźenjom Ingeborgi Weber-Kellermannoweje ze 70tych lět. Dokelž so w přitomnosći koncept narodneho stata bóle a bóle pozhubjuje, dyrbi so kulturna wšelakorosć programatisce jako wobohaćenje a ressourca rozumić. Při trěbnej nowoorientaciji pak měli mjeńšiny wosebitu rólu hrać.

Sobotniši program sekcije rozeznawaše so wot dotalneho wotběha w tym, zo so tu rozmołwny forum pod titulom „Serbska identita jako konstrukt a woprawdźitosć" poskići. Jako wobdźělnikow bě Elka Černokožewa, zdobom moderatorka, dobyła kulturnych wědomostnikow Anne-Marie Thiesse (Paris), Konrada Köstlina (Wien), Petera Niedermüllera (Berlin) a Dietera Kramera kaž też wumělstwowu wědomostnicu Dolores Bogomilovu (Sofia). Černokožewa zahaji rozmołwu z někotrymi prašenjemi, na př.: Kotre wizije knježa wo zhromadnosći a přisłušnosći? Słuša tón druhi k zhromadnosći? Kak wobchadźa zhromadnosć z cuzymi? Nałožowanje zapřijeća „konstrukcija" by rěkało, zrozumić kulturelne fenomeny jako rezultat procesow a so prašeć, kak so woprawdźitosć produkuje. Serbska etnicita měła so na př. jako proces a nic jako něšto esencielneho zrozumić. Nowe figury myslenja, kotrež wotbłyšćuja so w zapřijećach kaž transkulturalita, kreolizacija abo hybridita, zmóžnjeja druheho zapřijeć bjez toho, zo so diferency zběhnu. Anne-Marie Thiesse předstaji w swojim statemenće, kak je so w běhu poslednich dźesać lět bretoniska identita wot potłóčowaneje do moderneje a kreatiwneje identity změniła. Aktualny přikład za to je hudźbny festiwal w měsće Lorient, kiž je so w 90tych lětach k najwjetšemu zetkanišću Keltow z cyłeho swěta wuwił. Peter Niedermüller wjedźeše teoretiske přemyslowanja dale. Wón podšmórny specifisku semantiku zapřijeća „mjeńšiny", w kotrymž je regionalna zwjazanosć ważny wobstatk mjeńšinoweje identity a zdobom srědk kolektiwneje kategorizacije. Wo identiće w tworjacym wumělstwje rěčeše Dolores Bogomilova. Wona pokazowaše, kak su so bołharscy wumělcy, kotřiž so w 90tych lětach z njekonwencionelnym wumělstwom zaběrachu, ze słowom „inok" pomjenowali, štož woznamjenja „mnich", ale też „hinak", dokelž njejsu na polu tradicionelneho wumělstwa dźěłali. Na přikładźe tworjenja dweju wumělcow rysowaše wona nowše wuwiće do směra wotewrjeneho, dynamiskeho a transnarodneho modela we wumělskej praksy. Konrad Köstlin nawjaza na diskusiju wo koncepće „konstrukcije". Rozestajenje z tutym konceptom wotewrja prašenja kaž: Štó twori „són wo čistosći kultury"? Kajku rólu hraja při tym elity kaž politikarjo a wědomostnicy? Dieter Kramer zaběraše so z kulturnej wšelakorosću jako ressourcu marketinga. Nowe zwiski mjez lokalitu a globalitu su trěbne procesy marketinga. Lokalizm móže so pozitiwnje

wuskutkować, jeli so srědki tradicije ze swětowymi wikami zwjazuja a wón sam wotewrjeny wostanje.

W swojich kónčnych přispomnjenjach zjima Elka Černokožewa tři aspekty serbskeje kulturneje politiki: 1. Serbska kulturna politika njesmě so jeničce na rěč koncentrować, ale ma na př. hudźbu a tworjace wumělstwo jako nonwerbalnej wurazaj etnicity – w zmysle kulturneje wšelakorosće – tohorunja zapřijeć. 2. Serbska kultura měła kulturnu reprezentaciju a politiske a ekonomiske zajimy sylnišo zwjazować. 3. Přinošk serbskeho kulturneho slědźenja za kulturnu praksu by w přirunowacych přepytowanjach wobstał, kiž zapřijmu wonkowny wid a wotewrja dialog.

Na kónčnym plenumje konferency rěčeše sobotu připołdnju Konrad Köstlin „Wo lóšće, być ze Serbom". Zakładna ideja jeho přemyslowanjow bě teza wo sebjewědomym rozsudźe k etniskej přisłušnosći. Jedne jeho hesło rěkaše tohodla: „Serbja přichoda njetrjebaja so we Łužicy narodźić." Dospołna koncentracija na serbski pochad a serbsku rěč skići perspektiwisce mało šansow za daletraće a přeživjenje Serbstwa. Centralne ćežišćo w modernje je, Serbstwo znowa etablěrować a reflektować. Konceptej wotwobaranja asimilaciskeho čišća a motiwej ćerpjenja a zhubjenja dyrbitej so rozrost a kubłanje we wjacorych kulturach pozitiwnje napřećo stajić. „Witaj"-projekt woznamjenja tajkele wotewrjenje. Ze swojej wiziju sebjewědomeje Łužicy, kotraž z hybridneje diferency wužitk ćehnje, a w kotrejž „nowi" a „stari" Serbja pokazuja, kotry potencial serbska kultura woprawdźe wobsedźi, skónči Köstlin swoje zdźěła prowokantne wuwjedźenja.

Wo wulkim zajimje za konferencu njeswědči jenož 40 přednjesenych referatow, ale tež nahladna ličba wobdźělnikow. Zwjeselace bě, zo njeje konferenčna tematika jenož wědomostnikow, ale tež serbsku zjawnosć přiwabiła. Publikowanje referatow je we wosebitym zběrniku předwidźane.

Edmund Pjech, Jana Šołćina, Ines Kellerowa